

DEN URETTFERDIGE NÅDEN

Prekenen ved biskop Halvor Nordhaug på festgudstjenesten i Domkirken 6. september 2020 for Bergens 950 år og for overføringen av St Sunniva-skrinet 100 år senere.

Prekentekest: Arbeiderne i vingården (Matt 20,1-16)

I dag feirer vi et dobbeltjubileum for Bergen og for byens vernehelgen St Sunniva. La oss begynne med byen. Hva har preget Bergen – bortsett fra spissformuleringene og den til tider noe høye stemmeføring – og selvsagt den spesielle kombinasjonen av selvbevissthet og humor, klassisk uttrykt i den kjente påstanden som visstnok skal stamme fra Hermann Friele om at en «begravelse i Bergen er morsommere enn et bryllup i Oslo».

- Men hva gjorde byen til by – og i lange tider i historien den største og mest internasjonale byen ikke bare i Norge men i Norden? Svaret er handelen. Som det heter i et vers av Nystemten om livet på havnen:

«..derfra gaar Skibe saa vide om land / der kjøber, der selger, der handler hver Mand.»

Havnen og handelen – og alt det mangfoldige arbeidslivet som dette brakte med seg, ga rikdom og velstand, i hvert fall for noen. Men flertallet levde nok i det som fra vårt ståsted fortøner seg som fattigdom og nød.

Handelens og arbeidslivet logikk er enkel: Du må ha noe å handle med. Har du ikke en formue liggende på kistebunnen som du kan sette i omløp, så har du din arbeidskraft og den kan du selge for lønn. Og lønnen må være rettferdig og svare til innsatsen som legges ned.

Før alle velferdsstatens gode tiltak var den enkle men brutale regel: Du fikk etter innsats, enten lønn ble regnet etter antall timer eller det var akkordlønn etter antall tønner man snekret per dag. Jo større innsats desto større lønn.

II

Her kommer dagens prekentekest inn med en annen logikk og en ganske annerledes rettferdighet. Alle får samme lønn enten de har arbeidet tolv eller en time i vingården. Det er ikke vanskelig å forstå deres reaksjon som hadde jobbet lengst. De syntes naturlig nok at dette var urettferdig. Innsatsen deres var jo mye større enn deres som kom sist. Men på den annen side: Var ikke dette uttrykk for en rettferdighet av en høyere orden: Alle hadde de samme grunnleggende behov – de trengte mat til seg og sine. Og de som kom sist var uten skyld i sin misære.

Denne liknelsen handler om «himmelriket». Den sier oss noe grunnleggende om Gud og hvordan Gud tenker og handler ovenfor oss. Vi har alle samme grunnleggende verd for Gud, alle er skapt i Skaperens bilde, og vi har alle de samme behov.

For Gud er vi alle like, vi står på samme gulv og lever av den samme kjærligheten. Og når vi kan kalle oss borgere av himmelriket og Guds barn, er det ikke avhengig av om vi har jobbet hardt og lenge i Guds vingård, i kirken og i menigheten eller i en kristen organisasjon, og gjort rett og skjel for oss i alle sammenhenger. Alt avhenger av at Gud alltid møter oss med barmhjertighet, og nåde – og gir lik lønn til alle.

Lønnen er barneretten til himmelriket, både nå og i all evighet, og den er den samme for oss alle. For det er ikke vi men Jesus som gjennom sitt liv, sin død og sin oppstandelse har gjort det arbeidet som sikrer oss lønnen.

Det er evangeliet. Det er dette vi tror på: I himmelriket gjelder en annen rettferdighet, her står alle likt uansett hvordan vi har stelt oss.

En dame ble en gang her i Bergen påkjørt av en bil og havnet forslått i veikanten. Kåpen ble revet i stykker, hun blødde i ansiktet og brillene var knekt. Folk kom løpende til, og noen ringte etter en ambulanse som etter få minutter kom til stedet. Hun ble hjulpet inn i bilen og fikk høre at nå skulle hun til legevakten. Helt spontant kom da reaksjonen: Men jeg kan da ikke komme til legevakten slik som jeg ser ut...

Mange tenker tilsvarende om Guds rike og om kirken: «Jeg har stelt meg slik at jeg ikke passer inn.» Men det er oss alle, med våre sår og skader, som Jesus snakker om når han sier: Det er ikke de friske som trenger lege. Jeg er ikke kommet for å kalle rettferdige men syndere.

Husk på det når vi om en liten stund skal feire nattverd, og jeg skal si: Kom, for alt er ferdig. Alt er ferdig. Jobben er gjort - av Jesus. Og det er han selv - og dermed også lønnen for hans arbeid - du mottar i nattverden.

III

Dette er troen vår, dette er håpet, og det var i denne troen og med dette håpet at Sunniva og hennes følge i følge legenden brøt opp fra Irland og landet her hos oss. De hadde med seg en ny tro på Kvitekrist som var ganske annerledes enn Odin og Tor, og et nytt syn på mennesket, og særlig det mennesket som ble regnet som svak og udugelig. Denne troen har fått følger ikke bare for enkeltmennesker men for byen og for samfunnet. Det er ikke tilfeldig at de nordiske land, som har bygget de best fungerende velferdsstatene i verden, har et kors i flagget.

Et kristent menneskesyn har kommet inn og gjort noe også med arbeidslivets lover. Også den som kan jobbe lite, kanskje bare en time om dagen, eller ikke i det hele tatt, skal har rett ikke bare på livsopphold, men på verdighet.

Men det gjenstår en del før vi kommer dit, og velferdssamfunnets rettigheter har ikke kommet seilende på en fjøl. Noen har krevd og kjempet for sin rett ikke bare til en rettferdig lønn men også til et verdig menneskeliv for den som ikke kan arbeide. Den kampen for menneskers liv og verdighet er etter Guds vilje både ute i verden og her hjemme, og den er ikke over.

Jeg vil trekke fram noen særlige utfordringer som arven etter Sunniva gir nettopp i den kampen:

- Kampen for retten til å kunne velge sitt eget liv. Sunniva rømte fra et tvangsekteskap.

Det er dessverre fortsatt et aktuelt tema for noen, og særlig for altfor unge jenter.

- Sunniva og hennes følge seilte over et hav som den gang var rent og struttet av biologisk mangfold. Når vi nå har åpnet kystpilegrimsleia der vi kan reise over havet langs kysten til både Selja og Nidaros, så ønsker vi at den reisen også kan øke bevisstheten om hvor nødvendig det er å ta radikale grep for å sikre at både havet, lufta og jorden kan gi liv også til dem som kommer etter oss.

- Sunniva var en båtflyktning. De seiler fortsatt, og som Sunniva vet de ikke hvor de kan ende opp. De reiser fra uro og krig, og trolig i økende grad også fordi klimakrisen gjør det ulevelig der de bor. Dette er den største prøven som det kristne Europa står ovenfor, ikke minst fordi vi er så uenige om hvordan vi skal møte den. Og kirken har ingen patentløsning, annet enn å løfte fram nettopp arven etter Sunniva – og minne dem som velger og dem som blir valgt om den, og be dem å vise barmhjertighet.

IV

Men først og sist er arven etter Sunniva en kraftig påminnelse for oss som kirke og som menigheter til å gi evangeliet videre. Noen må bryte opp og reise ut. Noen må bryte opp også her hjemme og krysse grenser til dem som vi bor blant, og fortelle dem om Jesus. Stadig flere aner ikke hvem han er.

Er det noe jeg ønsker for kirka i Sunnivajubileet, og for Bergen i byjubileet, er det at evangeliet om Guds urettferdige nåde og grenseløse barmhjertighet kan nå fram til og bli tatt i mot av alle som bor i denne flotte byen.